

II. BÖLÜM

I- NEDEN DERS KİTAPLARI?

Ders kitabı, öğrenme ve öğretme araçlarının *en eskisi, en çok bilineni ve en çok kullanılanıdır*. En eski kitaplar hiç kuşkusuz Sümer tabletleriydi ve MÖ. 3000 yılına dayanıyorlardı. Asur kralları ise bu tabletleri bir araya toplayarak kitaplık ve arşiv oluşturdular.

"Sözün gerçek anlamındaki kitapların ilk dayanağı, kuşkusuz odundu; Kitap anlamına gelen, Yunanca *Biblos* ve Latince *Liber* sözcüklerinin ilk anlamı "*ağaç kabuğu*"⁵. Çinlilerin ipek, Mısırlıların Papirüs, Romalıların parşömenleri modern kitaba ulaşmada tarihsel birer basamak oluşturdular.

Günümüz Türkiye'sinin eğitim sistemi içerisinde en fazla kullanılan öğretme ve öğrenme aracı yazılı bir materyal olan ders kitaplarıdır. (İkinci sırayı ders kitapları üçüncü sırayı ise ansiklopediler almaktadır.)

"Ders kitapları, eğitim programlarında belirlenen amaçlar doğrultusunda; öğretim programlarındaki derslerin içeriği ile ilgili bilgileri öğrencilere sunan, pekiştirme, sınava hazırlama ve öğrenme hızlarına uygun çalışma olanağı sağlayan kullanışlı bir öğretim materyalidir."⁶

"Kitaplar öğrenciler açısından çok yararlı materyallerdir. Kitap sayesinde öğrenci, öğretmenin anlattıklarını istediği zaman, istediği yerde ve istediği tempoda tekrar etme olanağına kavuşur. Özellikle öğrenme güçlüğü olan öğrenciler için ders kitabı sözel öğretimin yarattığı boşluğu doldurma olanağı vermesi bakımından önemlidir."⁷

"Kitap öğrenciler için önemli bir çalışma aracıdır ve derslerin özü ders kitaplarında bulunur."⁸

"Ders kitabı tüm modern araç-gereçlere rağmen öğretmenin vazgeçemediği bir öğretim materyalidir. Bu materyalin öğrenme-öğretime ortamına katkıda bulunabilmesi için birtakım niteliklere sahip olması gerekmektedir."

Albert Laborre; Kitabın Tarihi İletişim Yay. Cep Üniversitesi S.12 1994

Tülay Toprak; ilkokul Ders Kitaplarının Öğretim Programlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi (Adana ilinde Bir Araştırma) Yük.Lisans Tezi Ankara 1993

Leyla Küçükahmet'ten aktaran Tülay Toprak; ilkokul Ders Kitaplarının Öğretim Programlarına Uygunluğunun Değerlendirilmesi (Adana ilinde Bir Araştırma) Yük.Lisans Tezi Ankara 1993

Muhsin Hesapçıoğlu'dan aktaran Tülay Toprak Age S.7

Tülay Toprak, Age S.8 (Aktarmalar)

"Ders kitabı öğretimin en önemli araçlarından biridir ve belki de en önermişidir.-İyi hazırlanmış bir ders kitabı hem öğretmen hem de öğrenci için yararlıdır.(...) İyi bir ders kitabı öğretim programlarının gösterdiği eğitim ve öğretim amaçlarına daha kısa yoldan, daha kısa zamanda ulaşmaya büyük ölçüde yardım eder."¹⁰

•Ders kitapları öğrencilerin o dersin programında var olan konular hakkında öğrencilerin neler öğrenecekleri ve öğretmenin de neleri öğreteceğini büyük ölçüde etkileyen bir kaynaktır. Ders kitapları aynı zamanda sınıf içi öğretme-öğrenme faaliyetlerine yönelik kararlar üzerinde de önemli etkiye sahiptir. Genelde bir çok öğretmen dersin amaçlarını öğrencilere uygulanacak testlere, öğretim stratejilerini, ödevleri vb. kullanılan ders kitaplarına göre belirlerler."

Ders Kitaplarının Yararları

Öğrencilere:

Ders kitaplarının öğrenciye sağladığı yararları şöyle sıralayabiliriz:

- a) Kitap, öğretmenin sözlü dersini tamamlar. Gerse! izlenim yoluyla çocuk öğrendiklerini zihninde daha devamlı olarak yerleştirir, özlenimlerini kuvvetlendirir.
- b) Kitap sözlü öğretimin boşluklarını doldurur ve bunu sonucu olarak aradaki kopuklukları giderir.
- c) Yeniden gözden geçirmeleri mümkün kılar.
- d) Kitap ile çalışmada öğrenci sözlü derse göre daha aktif olmak zorundadır. Kitap öğrenciyi etkinliğe sevk eder.
- e) Öğrencinin çeşitli kaynaklardan yararlanma alışkanlığı kazanmasına yardım eder.
- f) Öğrenciyi çeşitli yahut değişik görüşlerle karşılaştırır.
- g) Öğrencide "eleştirel düşünme" alışkanlığının oluşmasını sağlar.
- h) Öğrenimi sıkıcılıktan kurtarır, ilginin sürekliliğini sağlar.
- i) Kitap, gereklikçe öğrencinin başvurabileceği yegane yardımcısı, hatta özel öğretmenidir.¹²

Öğretmenlere:

Ders kitaplarının öğretmene sağladığı yararlar ise şunlardır:

¹ Cavit Binbaşıoğlu; Okullarda Öğretim Sorunları Eğiit-Der Yayınları-5 1995 s.69.

¹¹ H.İ.Yahn; Ders Kitapları Tasarımı. Milli Eğitim Dergisi s.132. s:61 (1996)

¹² Tülay Toprak, Age S.19 (Aktarmalar)

1- Meramlarını kolay anlatamayan, bellekleri zayıf olan ve bu yüzden kendilerine güvenleri az olan öğretmenlere kitap en büyük yardımcıdır.

2- Kitap içerdiği ödev konulan ile öğretmeni birçok araştırmadan kurtarır.

'- Öğretimde öğretmenin temel yardımcısı olan kitaplar gücünü daha iyi kullanmasına ve dersini daha sistematik anlatmasına olanak verir.¹³

Ders kitapları öğrencilerin öğrenme, hatırlama, düşünme ve problem çözme becerilerini de geliştirmeye yardımcı olduğuna göre *ders kitaplarının çağdaş hale getirilmesi mutlak zorunludur*.

Milli Eğitim Temel Kanununda belirtilen "Hür ve bilimsel düşünme gücüne sahip bireyler yetiştirme"de ders kitaplarının rolü büyüktür. Bu yüzden ders kitaplarının yeterli olmaları zorunluluktur.

"Sekiz yıllık eğitime geçiş, MEB'in tepeden tırnağa değiştirilmesi, yenilenmesi ile olabilir. Örneğin; (...) yıllardır okutulan bir Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi'nin, bir Vatandaşlık Bilgilerinin, Tarih, Felsefe, Türkçe, Edebiyat kitaplarının içeriği nasıl yenileştirilecek?"¹⁴

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirlenen ilkelere göre "*özgür ve bilimsel düşünce gücüne sahip, içinde yaşadığı topluma karşı sorumluluk duyan yapıcı, yaratıcı ve üretken kişilerin yetiştirilmesi*" içinde ders kitapları büyük ölçüde kullanılmaktadır.

Hatta ülkemizde Temel öğretimden üniversiteye kadar öğrenci başarılarının düşük olmasında ki etkenlerden birisi ders kitaplarının yetersizliğidir.

Ders kitapları çeşitli toplumlarda devletin veya egemen sınıfın görüş ve bakışını (ideolojisini) da öğrencilere taşıma aracı olarak kullanılan bir kaynaktır.¹⁵

"Faşizmin boynuzu kulağı yoktur. Boyunu her yerde her vesile ile gösterebilir. Klasik Faşizm kısaca şöyle tanımlanabilir:

Faşizm herkesin ya da çoğunluğun zaten yüreğinde taşıdığı vatan, millet, memleket, bayrak sevgisi ve manevi değerler doğrultusunda gereksiz ve aşırı vurgulamalara gider. Bu davranışına bağlı olarak baskıcı, hükmedici, dayatmacıdır. Bunun sonucu olarak da insan özgürlüğüne özgün düşünceye karşıdır. Barışçı değil savaştıcıdır. Her türlü yeniliğe ve devrim fikrine uzaktır. Bunlardan korkar.

¹³ Tüaiy Toprak, Age S.20 (Aktarmalar)

¹⁴ Sevgi Özel; Talim Terbiye Kuruluyla 8 Yıllık Eğitim. Radikal Gazetesi 21.07.1997

¹⁵ Milliyetçi Cephe Hükümetleri Dönemindeki Ders Kitaplarıyla 12 Eylül'ün Ürünü Olan Türk-İslam Sentezinin Taşınması, Vatandaşlık Bilgisi Kitaplarındaki İç ve Dış Tehdit Gibi.

Türkçe kitaplarımız üzerine burada sunduğumuz inceleme, açık bir faşist anlayışı somut olarak ortaya koymaktadır. ¹⁶

Bütün bunlar göz önüne alındığında *ders kitaplarının demokratikleştirilmesinin güncel, bilimsel ve laik hale getirilmesinin ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır.* Oysa ülkemizde *"hiç bir ders kitabının siyasal iktidara ters düşen bir çizgi taşımadığı taşıyanların da devlet tarafından onaylanmadığı görülmektedir."* ¹⁷ (Bu konudaki önerilerimiz raporun çözüm kısmında sunulmuştur.)

2-ÜLKEMİZDE DERS KİTAPLARI NASIL OLUŞTURULMAKTADIR

Türkiye'de ders kitaplarının yazılımında IX. Milli Eğitim Şur'ası kararlarına göre iki yol izlenmektedir. Bunlardan birisi *devletin müfredatını belirlediği kitabı müsabaka yoluyla yazdırması ve kendi felsefesine en uygun olanını seçmesidir.* Bu durumda kitabı devlet bastırıp dağıtımını da yapmaktadır. İkinci yol ise, *kitap yazmak isteyen kişilerin müfredat programlarına göre yazdıkları kitaplara devletin ruhsat vermesidir.* Devlet burada da kendi politikasına en uygun olan kitaplarına ruhsat vermekte, görüşüne uygun olmayanlara ruhsat vermemektedir.

Yukarıdaki duruma göre *"devletin siyasal yapısı ve ideolojisi dışında ders kitabı oluşamaz-* ¹⁸

Türk Eğitim Gönüllüleri Vakfı Başkanı Prof.Dr. Yılmaz Büyükerşen 5 Ağustos 1997 tarihli *Cumhuriyet Gazetesine* verdiği demeçte şunları açıklamıştır:

"Ezberciliğe yol açmayan, çağdaş ders kitabı yazımı projemiz çerçevesinde ilk ve ortaöğretime ilişkin 42 kitabın yazımına uzman ekiplerce başlandı. Bunlardan 33 kitabın ana metin yazımı tamamlandı, 16 kitabın editörlerce yeniden yazım ve kurgusu tamamlanarak grafik ve sayfa tasarımına başlandı. 11 kitap ise bir yıl önce Talim ve Terbiye Kurulu'na teslim edildi. Kurulun, herkesin şikayetçi olduğu, mevcut ders kitaplarındaki alışlagelmiş kalıpların dışına çıkamayan anlayış ve tutumu, maalesef bu önemli hizmeti çocuklarımıza bir an önce ulaştırmamızı geciktirmektedir."

¹⁶ Jale Baysal; Milli Eğitim Bakanlığının İlköğretime Yönelik Türkçe (Genel, Hayat Bilgisi) Kitapları Üzerinde Bir İnceleme. Cumhuriyet Gazetesi 12 Mayıs 1995

¹⁷Nuri Doğan; Ders Kitapları ve Sosyalleşme (1876-1918) s.23, Bağlam Yay. 1994

¹⁸Nuri Doğan; Age s.23